

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫНЫҢ 2013 ЖЫЛҒА АРНАЛҒАН НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Кіріспе

2012 жылы әлемдік экономикада экономикалық өсу қарқынының баяулауы байқалды, бұл әлемдік экономистердің экономикалық дағдарыстың ұзаққа созылатындығы және дағдарыс құбылыстарын еңсеру жөнінде қолданылатын шаралардың жеткіліксіздігі, кейде дұрыс болмайтындығы туралы болжамдарын күшейтті.

Егер 2007-2010 жылдары АҚШ және Еуроаймақ елдерінің экономикаларын дамытуды ынталандыру жөніндегі шаралар негізінен ішкі сұранысты ынталандыру және жұмыссыздықты төмендету мақсатында экономикалық жүйеге өтімділікті тартудың қосымша жолдарын іздеуге бағытталған болса, 2011-2012 жылдары мемлекеттік шығындарды азайту және салықтарды көтеру жолымен фискалды орнықтылықты қамтамасыз ету жөніндегі шаралар жиірек пайдаланыла бастады. Сонымен бірге іскерлік белсенділіктің төмендеуі, сондай-ақ жұмыссыздықтың және, соған сәйкес, әлеуметтік жағдайдың ұшығуы мемлекет қолдауының азаюы мен салықтардың едәуір жоғары болуының салдары болары анық.

Осыған байланысты әлемдік және, атап айтқанда, Еуроаймақ елдері экономикасының өсуіне қатысты болжамдар төмендету жағына қарай қайта қаралуда. Болжамдар ғаламдық сипат алған азық-түлік дағдарысына қатысты қауіптерді туындатқан 2012 жылғы құрғақшылық салдарларынан да нашарлауда. Бұған дейін орнықты экономикалық өсуді қалпына келтіру мақсатында дамыған елдердің орталық банктерінің, үкіметтерінің және әлемдік қаржы институттарының қаржы саласына кең көлемде өтімділік тартуы, кейбір экономистер болжағандай, әлемдік тауар нарықтарындағы инфляциялық тәуекелдерді көтерді.

Әлемдік экономиканың Қытай және Жапония сияқты ірі орталықтарында экономикалық өсудің баяулауы байқалады. Басқа елдердегі, соның ішінде Қазақстандағы экономикалық үрдістерге әсер етуі тұрғысынан бұл елдердің маңызы өте үлкен және бүкіл әлемдік экономиканың дамуы баяулайды деп болжауға негіз болады.

Сонымен бірге әлемдік қаржы институттарының және ОПЕК елдерінің энергия тасымалдағыштардың 2013 жылғы бағасына қатысты болжамдары айтарлықтай қолайлы – аздап өсу болжанады, бұл шикізатты экспорттайтын ел-

дерде, соның ішінде Қазақстанда дамудың орнықты үрдістерінің сақталуын күтуге мүмкіндік береді.

1-тарау. Қазақстан Республикасының 2012 жылғы макроэкономикалық дамуы және ақша-кредит саясаты

1.1. 2012 жылғы макроэкономикалық даму

- Жалпы макроэкономикалық үрдістер

2012 жылы Қазақстанда экономиканың өсуі аздап баяулады. 2012 жылғы қаңтар-қыркүйекте жалпы ішкі өнімнің нақты өсуі 2011 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда Қазақстанда 5,2%, номиналдық көрсетуде 13,5%-ды құрады. Үдемелі өсу қарқыны сауда (2011 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 2012 жылғы қаңтар-қарашада 14,3%), байланыс (17,4%), көлік (7,1%) сияқты салаларда байқалды. Өнеркәсіптің дамуы біршама баяулады (0,4%), ауыл шаруашылығында өндіріс көлемі қысқарды (-18,5%).

Тұтастай алғанда экономика болжамды шектерде дамуда, макроэкономикалық дамудың 2012 жылдың қорытындылары бойынша нәтижелері жоспарлы деңгейде қалып отыр.

Үлестік белсенділіктің 2012 жылы өсу факторларының бірі банк секторының кредиттік белсенділігінің өсуімен және халықтың ақшалай кірісінің ұлғаюымен байланысты экономикадағы жалпы сұраныстың кеңеюі болды. Мәселен, орташа айлық жалақы 2012 жылғы қазанда 2011 жылғы тиісті аймен салыстырғанда 3,0%-ға (2011 жылы 14,1%-ға) өсті. Бұл ретте жұмыссыздық деңгейі аздап: 2012 жылғы қаңтардағы 5,4%-дан 2012 жылғы қарашада 5,3%-ға дейін төмендеді.

- 2012 жылғы 9 айдағы төлем балансы

Ағымдағы операциялар шотының профициті 2012 жылғы 9 айда 2011 жылғы осындай кезеңмен салыстырғанда 30,5%-ға төмендей отырып, 7,8 млрд. АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты.

Сауда балансының профициті 5,8%-ға 35,3 млрд. АҚШ долл. дейін төмендеді, ал кірістермен операциялар бойынша ресурстардың нетто-әкетілуі (еңбек ақысын және инвестициялық кірістер балансын қосқанда) 21,2 млрд. АҚШ долл. құрай отырып, 3,2%-ға азайды. Ағымдағы шоттың басқа құрамдас бөліктері бойынша қызметтер мен трансферттердің теріс дисбаланстары тиісінше 5,6 млрд. АҚШ долл. және 0,6 млрд. АҚШ долл. құрады.

Капиталмен және қаржымен операциялар шотының теріс балансы (қателер мен қалып қоюды қоса алғанда) 2012 жылғы 9 айда 1,2 млрд. АҚШ долл. құрады. Шетелге тікелей инвестициялар бойынша нетто-әкету 1,0 млрд. АҚШ долл. құрады. Шетелдік тікелей инвестициялардың Қазақстанға таза түсуі 11,7 млрд. АҚШ долл. құрады. Нәтижесінде тікелей инвестициялау операциялары бойынша оң баланс 2012 жылғы 9 айда 10,7 млрд. АҚШ долл. құрады.

Портфельдік инвестициялар бойынша 12,8 млрд. АҚШ долл. мөлшеріндегі нетто-әкету Қазақстан Республикасының Ұлттық қоры шетелдік активте-

рінің 12,2 млрд. АҚШ долл. өсуімен, сондай-ақ қазақстандық банктердің борыштық міндеттемелерінің 1 млрд. АҚШ долл. дерлік төмендеуімен қамтамасыз етілген болатын.

- Салық-бюджет саясаты

Мемлекеттік басқару органдарының ақырғы тұтынуға жұмсалған шығыстары 2012 жылғы қаңтар-қарашада 5965,4 млрд. теңге құрады. Мемлекеттік бюджеттің барлық шығыстарының шамамен 50%-ы білім беруге, әлеуметтік көмекке және денсаулық сақтауға жұмсалды.

2012 жылғы қаңтар-қарашада мемлекеттік бюджеттің түсімі 5432,3 млрд. теңгені құрады. Салық түсімдері мен ресми трансферттер мемлекеттік бюджет кірістерінің құрылымындағы негізгі баптар болып табылады. Ресми трансферттердің жоғары үлесі республикалық бюджетке Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан кепілдік берілген трансферттің түсуімен қамтамасыз етілді. Дағдарыстан кейінгі құбылыс жағдайында кепілдік берілген трансферт мөлшерін 15%-ға 1380 млрд. теңгеге дейін көтеру туралы шешім қабылданды, ол 2012 жылғы 10 айдың қорытындысы бойынша толық көлемде алынды.

Шығыстардың кірістерден асып кетуі нәтижесінде 2012 жылғы қаңтар-қарашада мемлекеттік бюджет 533,1 млрд. теңге көлеміндегі дефицитпен қалыптасты.

- Банк секторының үрдісі

Банк секторы 2012 жылы қалыпқа келудің баяу, бірақ тұрақты динамикасын көрсетті. 2012 жылғы 1 желтоқсандағы жағдай бойынша банктің активтері жыл басынан бері 0,9 трлн. теңгеге немесе 7% ұлғая отырып, 13,7 трлн. теңгені құрады.

2012 жылғы қарашаның қорытындысы бойынша кредиттердің көлемі жыл басынан бері 10,5% ұлғая отырып, 9,7 трлн. теңгеге жетті. Бұл ретте ұлттық валютамен кредиттеу 6811,5 млрд. теңгеге 19,9% ұлғайды дейін, ал шетел валютасымен кредиттеу 2926,0 млрд. теңгеге дейін 6,5% төмендеді.

Резиденттер депозиттерінің көлемі 2012 жылғы қаңтар-қарашада 9,1 трлн. теңгеге дейін 8,3% ұлғайды. Заңды тұлғалардың депозиттері 3,7%, жеке тұлғалардың депозиттері 17,9% өсті. 2012 жылғы қаңтар-қарашада шетел валютасындағы депозиттер 2833,4 млрд. теңгеге дейін 7,7%, ұлттық валютадағы депозиттер 6252,1 млрд. теңгеге дейін 8,6% ұлғайды. Халықтың мерзімі салымдары 2012 жылғы 11 айда 17,6%, оның ішінде ұлттық валютадағы салымдары 20,3% ұлғайды.

Банктердің қорландыру базасын қалыптастыру кезінде ішкі көздердің орнықтылығын арттыру, қаржы жүйесінің тұрақтылығын және депозиторлардың мүдделерін қорғау мақсатында 2012 жылғы қыркүйекте Қазақстан депозиттерге кепілдік беру қорының жарғылық капиталын 146,4 млрд. теңгеге дейін 13,31 млрд. теңгеге ұлғайту туралы шешім қабылданды.

- Инфляциялық үрдіс

2012 жылғы 1-жартыжылдықта елде инфляциялық үдерістердің бәсеңдеу үрдісі жалғасты, ол 2012 жылғы 2-жартыжылдықтан бастап байқалды. 2012 жылғы күзден бастап, ақылы қызмет көрсету, оның ішінде тұрғын үй коммуналдық, көлік қызметі тарифтерінің артуына, 2012 жылғы жазда қуаңшылық болуы салдарынан астық шығымдылығы болжамының төмен болуына, сондай-ақ маусымдық факторларға байланысты инфляцияның шамалы жеделдеуі байқалды.

Сонымен қатар, Кеден одағына қатысушы мемлекеттердің үдерістер ағымдағы кезеңде Қазақстан ішіндегі баға белгілеулерге қысым көрсетуін жалғастыруда. 2011 жылдағы сияқты, Беларусьтегі тұтынушылық нарықтағы ахуал Қазақстандағы инфляцияға белгілі бір ықпалы бар Ресей тұтынушылық нарығына қарағанда, өзара сауданың көлемі шамалы болғандықтан Қазақстанға айтарлықтай ықпал етпейді.

Сонымен бірге, 2012 жылы инфляция болжамдық өлшемдерден аспады, жылдық инфляция динамикасы 1999 жылғы мамырдан бергі ең төменгі деңгейді көрсетті. 2012 жылдың қорытындысы бойынша жылдық инфляция 6,0%, орташа жылдық инфляция 5,1% деңгейді көрсетті.

2012 жылғы инфляцияның өсуінің негізгі факторларына бірқатар факторлар себепші болды, олардың ішінде әлемдік тауар нарықтарындағы тұрақсыз ахуал, шикізат пен азық-түліктің әлемдік бағалары деңгейінің жоғары болуы, Қазақстан ішіндегі баға белгілеу механизмінің тиімсіз болуы, тауарлар мен қызмет көрсетулердің жекелеген нарықтарындағы бәсекелестіктің төмен болуы ең маңыздылары болды.

2012 жылы Қазақстанда инфляциялық үдерістерді қалыптастыру монетарлық факторлар тарапынан төмен ықпал ету аясында өтті. 2012 жылы ақша агрегаттары қалыпты қарқынмен өсті. 2012 жылғы қаңтар-желтоқсанда ақша базасы 1,9% кеңейді, ақша массасы 2012 жылғы қаңтар-қарашада 7,3% ұлғайды, қолма-қол ақша көлемі 1,0% өсті. Экономикадағы ақша ұсынысы жалпы алғанда, экономиканың тиісті өсуі деңгейінде сақталып отыр.

- Валюта нарығының үрдісі

Қазақстан экспортының негізгі баптарының әлемдік бағалары 2012 жылы барынша жоғары деңгейде қалыптасты. Нәтижесінде ішкі валюта нарығындағы ахуал тұрақты болды. Теңге бағамы 2012 жылы бір АҚШ доллары үшін 147,50 – 150,86 теңге шегінде ауытқыды. 2012 жылы теңгенің АҚШ долларына айырбастау бағамы номиналды көрсетумен 1,6% бәсеңдеді.

1.2. Қазақстан Республикасының 2012 жылғы ақша-кредит саясаты

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің негізгі мақсаты 2012 жылы елде баға тұрақтылығын қамтамасыз ету және жылдық инфляцияны 6-8% шегінде ұстап тұру болып табылды. 2012 жылы Қазақстанда жылдық инфляция 6,0% (2011 жылы – 7,4%) болды.

- Өтімділікті реттеу

Ақша нарығындағы қысқа мерзімді өтімділікті реттеуді Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі негізінен өтімділікті сіңіру бойынша операцияларды жүргізу арқылы жүргізді.

2012 жылғы 1-жартыжылдықта, пайыздық мөлшерлемелер деңгейінің төмен болуына қарамастан, өтімділікті сіңіру (қысқа мерзімді ноттарды эмиссиялау және депозиттерді тарту) бойынша құралдарға сұраныс банктер тарапынан жоғары болып қалып отыр. 2012 жылғы 2-жартыжылдықта банк секторындағы өтімділік көлемінің төмендеуі және тиісінше Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкінің осы құралдарына сұраныстың төмендеуі байқалды.

Қайта қаржыландыру қарыздары (өтімділікті ұсыну бойынша операциялар) 2012 жыл бойы шектеулі сұраныспен пайдаланылды.

2012 жылы ең төменгі резервтік талаптар механизміне өздерінің ең төменгі резервтік талаптарын, сондай-ақ екінші деңгейдегі банктердің ең төменгі резервтік талаптарды есептеу үшін қабылдайтын міндеттемелерінің құрылымын және резервтік активтер құрылымын айқындау бөлігіне өзгерістер енгізілді. Мәселен, резервтік активтердің құрылымынан касса және шетел валютасындағы корреспонденттік шоттар алынып тасталды. Банктердің резервтік активтерін тек теңгедегі активтер есебінен ғана қалыптастыру Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкіне ақша нарығындағы еркін теңгелік өтімділік деңгейін барабар бағалауға, ұлттық валютаға сұраныстың өзгеруіне барынша нақты ден қоюға және тиісінше, өтімділікті реттеу бойынша операциялардың өтімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Банктердің міндеттемелерін қысқа мерзімді (1 жылға дейін) және ұзақ мерзімді (1 жылдан астам) ретінде жіктеудің қосымша критерийі енгізілді. Міндеттемелердің әрбір түрі бойынша мынадай жекелеген нормативтер енгізілді: ішкі қысқа мерзімді міндеттемелер бойынша – 2,5%, ішкі ұзақ мерзімді міндеттемелер бойынша – 0%, сыртқы қысқа мерзімді міндеттемелер бойынша – 6,0%, сыртқы ұзақ мерзімді міндеттемелер бойынша – 2,5%. Жіктелген реттеу қысқа мерзімді алыпсатарлық капитал ағынын шектеуге, банктердің портфелін әртараптандыруға, ұзақ мерзімді банк құралдарын дамытуға, валюта нарығында қысымды төмендетуге мүмкіндік береді.

Ең төменгі резервтік талаптар механизміне көрсетілген өзгерістерді енгізу тұтастай алғанда банк секторына теріс ықпал етпейді.

- Пайыздық саясат

Инфляцияның төменгі қарқыны ресми қайта қаржыландыру мөлшерлемесінің 2012 жылғы ақпандағы 7,5%-дан 2012 жылғы тамыздағы 5,5%-ға дейін – тарихи ең аз мәнге біртіндеп төмендеуіне себепші болды. Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің пайыздық мөлшерлемелер дәлізінің төменгі шегі ретінде алынатын банктерден тартылатын депозиттер бойынша мөлшерлеме бүкіл 2012 жыл бойына өзгеріссіз қалды және 7 күндік депозиттер бойынша 0,5% және 1 айлық депозиттер бойынша 1,0% құрады.

2012 жылғы 1-жартыжылдықта қысқа мерзімді ноттар бойынша тиімді кірістіліктің 2011 жылғы желтоқсандағы 1,27%-дан 2012 жылғы шілдедегі 1,56%-ға артуы байқалды. Банк секторындағы өтімділік көлемінің төмендеуі тиімді кірістіліктің 2012 қарашада 1,05%-ға дейін төмендеуіне себепші болды. Тұтастай алғанда 2012 жылы тиімді кірістілік 1,46% болды.

Банкаралық нарықтағы нарықтық мөлшерлемелер Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің мөлшерлемелер дәлізі шегінің төменгі шекарасында қалды. Бұл ретте 2012 жылдан бастап ақша нарығындағы пайыздық мөлшерлемелер ең аз деңгейде сақталды, ол көбіне нарыққа қатысушылар белсенділігінің төмен болуымен және артық өтімділігімен байланысты. 2012 жылғы 2-жартыжылдықта пайыздық мөлшерлемелердің өсу үрдісі байқалды, бұл ақша нарығына қатысушылардың белсенділігінің өсуін куәландырады.

- Валюта саясаты, Қазақстан Республикасының Ұлттық қоры және Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің алтынвалюта активтері

2012 жылы Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі бағамдық саясаты басқарылатын өзгермелі режим шеңберінде жүзеге асыруды жалғастырды.

Бағамның айтарлықтай дүмпуіне жол бермеу және валюта нарығындағы тұрақтылыққа қолдау көрсету мақсатында Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі биржалық және биржадан тыс нарықтарға ахуалға байланысты шетел валютасын сатып алушы ретінде де, сатушы ретінде де көрсетілген нарықтарға қатысты.

Ұлттық валютаның тұрақтылығы Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкіне елдің халықаралық резервтерін өсіруге мүмкіндік береді. Қазақстан Республикасының халықаралық резервтерінің көлемі 2012 жылы 17,9%-ға ұлғайды және 2012 жылдың аяғында 86,0 млрд. АҚШ долл. болды.

2012 жылы Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің алтынвалюта активтері 3,6%-дан 28,3 млрд. АҚШ долл. дейін азайды. Осы динамика, бірінші кезекте, Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының валюта активтерін толықтыру үшін Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің алтынвалюта активтері есебінен теңгелік түсімдерді айырбастауға себепші болды. 2012 жылы Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының активтерін толықтыруға 1,9 млрд. АҚШ долл. жіберді. Нәтижесінде, Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының активтері 2012 жылдың аяғында 32,4%-ға ұлғайып, 57,8 млрд. АҚШ долл. болды.

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігіне шетел валютасын сату көлемі 2012 жылы 355,4 млн. АҚШ долл. болды.

2-тарау. Қазақстан Республикасының экономикасы дамуының 2013-2015 жылдарға арналған сценарийлік нұсқалары

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Қазақстан Республикасының ақша-кредит саясатының негізгі бағыттарын әзірлеу шеңберінде 2013-2015

жылдарға арналған 3 сценарийлік болжамды қарады, олар Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық дамуының 2013-2017 жылдарға арналған болжамдарын қалыптастыру кезіндегі Қазақстан Республикасы Үкіметінің бағаларымен үйлестірілген және келісілген. мұнайдың әлемдік бағасының орташа жылдық деңгейі сценарийлік нұсқаларға бөлудің негізгі өлшемі болып айқындалды (1-кесте).

1-кесте

	2013-2015 жылдар		
	I сценарий	II сценарий	III сценарий
Мұнайдың әлемдік бағасы	бір баррель үшін 90 АҚШ долл.	бір баррель үшін 60 АҚШ долл.	бір баррель үшін 120 АҚШ долл.

Қазақстан Республикасы ақша-кредит саясатының негізгі көрсеткіштерінің болжамдары төлем балансының жеткілікті дәрежеде консервативті болып табылатын болжамдарына негізделген.

2013-2015 жылдары инфляция аясының ағымдағы деңгейде сақталуы күтіледі. Шикізат пен азық-түліктің әлемдік нарықтарындағы тұрақсыздық, іскерлік белсенділіктің тұрақты өсуі, ішкі бәсекелестіктің жеткіліксіз даму деңгейі және тауарлар мен қызмет көрсетудің жекелеген нарықтарын монополизациялаудың жоғары дәрежесі, аймақтарда сауда инфрақұрылымының нашар дамуы сияқты факторлар инфляцияның негізгі тәуекелдері болып қала береді.

Бұл ретте монетарлық факторлардың Қазақстан Республикасындағы инфляциялық үдерістердің қалыптасуына ықпалы Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің тарапынан ақша ұсынысын барабар деңгейде қолдау арқылы қамтамасыз етілетін болады.

2013-2015 жылдары Қазақстан Республикасының экономикасын дамытудың барлық сценарийлерін іске асыру кезінде Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің негізгі мақсаты баға тұрақтылығын қамтамасыз ету болып табылады, бұл инфляцияны 6,0-8,0% дәлізде ұстап тұруды болжамдайды.

Бірінші сценарий әлемдік тауар және қаржы нарықтарындағы ахуалдың тұрақты дамуын болжамдайды. Әлемдік экономика ақырын, бірақ үдемелі өсуді көрсететін болады.

Мұнайдың бағасы базалық сценарий 2012 жылы қалыптасқан нақты деңгейден төмен болады. Соған қарамастан, Қазақстан экономикасының өсу қарқынын 2013-2015 жылдары 2012 жылғы көрсеткіштермен салыстыруға болады.

Мұнайдың әлемдік бағасы бір баррель үшін 90 АҚШ долл. болған кезде 2013-2015 жылдары сауда балансының оң сальдосы 33-37 млрд. АҚШ долл. шеңберінде күтіледі. Шетелдік инвесторларға кірістер төлеу жоғары деңгейде сақталып отыр. Нәтижесінде, ағымдағы шот 2013-2015 жылдары ЖІӨ-ге 1.9%-дан 2,5%-ға дейін шекте болады деп болжамдалады.

2013-2015 жылдары Қазақстанда тікелей инвестициялар ағынының төмендеуіне, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының сыртқы активтерінің нақты өсу қарқынының сақталуына байланысты капиталмен және қаржымен операциялар шоты («Қателер және кемшіліктер» қоса алғанда) тапшы болады.

Нәтижесінде, төлем балансының жалпы балансы ЖІӨ-ге (-)0,1%-дан 1%-ға дейін шекте күтіледі.

Ақшаға ұсынысының кеңею қарқыны 2013-2015 жылдардағы нақты ЖІӨ өсу қарқынына сәйкес болады. Бұл ретте экономикалық өсудің оң динамикасы бойынша барынша қолайлы макроэкономикалық ахуал монеталандыру деңгейінің өсуіне ықпал ететін болады (1-қосымша).

Екінші сценарий орта мерзімді перспективада әлемдік тауар және қаржы нарықтарындағы ахуалдың нашарлауы жағдайында пессимистік болжамдарды көздейді.

Осы сценарий жүзеге асқан кезде Қазақстан экономикасының өсу қарқынының 2013 жылы 2%-ға дейін баяулауы, кейін 2015 жылы нақты экономика өсу қарқынының 3,7%-ға дейін жеделдетуі күтіледі.

Осы сценарий шеңберінде іскерлік белсенділіктің төмендеуі, жиынтық сұраныстың қысқаруы, төлем балансы көрсеткіштерінің нашарлауы және ақша ұсынысының төмендеуі күтіледі.

Төлем балансы болжамының пессимистік сценарийі 2013 жылы тауарлар экспортының 57,2 млрд. АҚШ долл. дейін айтарлықтай қысқаруын және кейіннен 2015 жылы 59,8 млрд. АҚШ долл. дейін өсуін ескереді. Экономиканың өсу қарқының баяулауы және кірістерінің қысқаруы салдарынан болжамды жылдары тауарлар импорты сондай-ақ 37,8-38,7 млрд. АҚШ долл. дейін төмендейді. Тауарлар экспортының қысқаруы резидент еместерге төленетін кірістердің төмендеуімен нивелирленетін болады. Осыған байланысты бүкіл болжамды кезеңде ЖІӨ-ге ағымдағы шоттар операцияларының тапшылығы 1,7%-дан аспайды деп күтіледі.

Тұтастай алғанда, 2013-2015 жылдары әлем конъюнктурасының айтарлықтай нашарлауына байланысты шетелдік қатысумен бірқатар жобаларды қаржыландыруға байланысты проблемалар туындауы мүмкін. Мұнайдың әлемдік бағасының құлдырауы сондай-ақ тікелей шетелдік инвестициялар бойынша өтеулер көлемін төмендетуге де әсер етеді. Осыған байланысты тікелей шетелдік инвестициялар бойынша нетто-әкелу сақталатын болады. Оған қоса, Қазақстан Республикасының Ұлттық қорына таза түсімдердің азаюы және республикалық бюджетке кепілдік берілген трансферт деңгейінің сақталуы жағдайында қарастырылатын кезеңде Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының сыртқы активтерінен қаражаттың әкелінуі байқалатын болады. Жоғарыда көрсетілген факторлардың үйлесуі капиталмен және қаржымен операциялар шоты бойынша оң сальдоның қалыптасуына ықпал ететін болады.

Нәтижесінде, 2013-2015 жылдары жалпы төлем балансының дефициті ЖІӨ 2%-нан аспайтын болады, бұл халықаралық резервтерді тауарлар мен

қызметтер импортын жеткілікті деңгейде қаржыландыруды сақтап қалуға мүмкіндік береді.

Экономиканың ақша қаражатына сұранысының төмендеуі 2013 жылы ақша ұсынысының оның кейіннен кеңейтілуімен, бірақ шектеулі қарқынмен қысқаруымен қатар жүретін болады. Бүкіл болжамдық кезең бойы монеталандыру деңгейі ағымдағы деңгейде сақтала отырып, тұрақты болады деп болжанады (1-қосымша).

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің бағалауы бойынша осы сценарийдің іске асыру мүмкіндігі өте төмен.

Үшінші сценарий Қазақстанның 2013-2015 жылдардағы макроэкономикалық дамуы анағұрлым қолайлы сипат алатындығын болжайды. Алайда, іскерлік белсенділіктің өсуі барлық секторлардағы баға көрсеткіштеріне қысым жасайтын болады. Нәтижесінде, нақты өсу қарқыны базалық сценарий кезіндегі өсу қарқынымен салыстыруға келетіндей болады.

2013-2015 жылдары тауарлар экспорты 100 млрд. АҚШ долл. асады. Бұл ретте айтарлықтай экспорттық түсімдер импортқа сұраныстың және резидент еместерге төленетін кірістердің ұлғаюымен нивелирленетін болады. Нәтижесінде, 2013-2015 жылдары ағымдағы шоттың профициті ЖІӨ-ге 4,0%-5,5% шегінде болады.

Капиталмен және қаржымен операциялар шоты бойынша («Қателер және қалып қоюларды» қоса алғанда), негізінен Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының сыртқы активтерін өсіру қарқынын ұлғайту есебінен дефициттің өсуі күтіледі.

Нәтижесінде, бүкіл болжамды кезеңде жалпы төлем балансы ЖІӨ-ге (-)0,2%-дан (+)0,6%-ға дейінгі шектерде болады деп күтілуде, бұл жиынтығында елдің халықаралық резервтерін ұлғайтуға мүмкіндік береді.

Ақшаға сұраныс алдыңғы сценарийлерге қарағанда неғұрлым жоғары болады. Бұл ретте, басқа сценарийдегідей ақша ұсынысының динамикасы ЖІӨ-нің номиналды өсуіне барабар болады. Монеталандыру деңгейі біраз жоғарлайды және жалпы базалық сценарийдің көрсеткіштерімен салыстыруға келетіндей болады (1-қосымша).

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі базалық сценарий ретінде қабылданатын Қазақстан Республикасының экономикасы дамуының бірінші сценарийін іске асыруды анағұрлым ықтимал деп санайды. Осы ұсыныстарды ескере отырып ақша-кредит саясатының 2013 жылға арналған шаралары әзірленді.

3-тарау. 2013 жылға арналған ақша-кредит саясаты

3.1. Ақша-кредит саясатының негізгі мақсаты мен бағыттары, сондай-ақ қаржы жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз ету саласындағы міндеттер

Сыртқы нарықтардағы ахуалдың даму тұрақсыздығының сақталуына қарай, сондай-ақ жүргізілетін ақша-кредит саясатының қысқа мерзімді сипа-

тын назарға ала отырып, Қазақстан Республикасының ақша-кредит саясатын 2013 жылға ғана әзірлеу туралы шешім қабылданды.

2013 жылы негізгі мақсаты бағаның тұрақтылығын қамтамасыз ету болып табылатын Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі ақша-кредит саясатын жүргізуді жалғастыратын болады, бұл Қазақстан Республикасы экономикасының дамуының қарастырылып отырған кез келген сценарийін жүзеге асыраған кезде жылдық инфляцияны 6,0-8,0% дәлізінде ұстап тұруды болжайды. Тиісінше, өтімділікті реттеу құралдарын тандап алу әр сценарийге байланысты: бірінші сценарий шеңберінде ұсыну бойынша, сол сияқты алу бойынша, екінші сценарий шеңберінде басым түрде өтімділікті беру бойынша және үшінші сценарий шеңберінде басым түрде алу бойынша.

Баға тұрақтылығын қамтамасыз ету мәселелерін шеше отырып ақша-кредит саясаты бір уақытта қаржы секторының тұрақтылығын қамтамасыз етуге ықпал ететін болады. Осы міндетті іске асыру шеңберінде Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі жүйелік сипаты бар тәуекелдерді талдау мен азайту, сондай-ақ төрелік соттың туындау мүмкіндігін төмендету мақсатында ақша және валюта нарығының әртүрлі сегменттерінде банктер жүргізетін операцияларды тұрақты негізде талдайтын болады.

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі ақша-кредит саясатының қандай да бір шараларын қолдануды бірыңғай экономикалық кеңістіктің жұмыс істеу шеңберінде болатын интеграциялық процесстерді ескере отырып жүзеге асыратын болады.

Әлемдегі нарықта байқалатын құбылмалылық және әлемдік экономиканың ірі орталықтарының дамуындағы экономикалық үрдістер аясында Қазақстандағы макроэкономикалық тұрақтылықты сақтау мәселесі аса маңызды болып табылады. Осы міндеттерді шешуде БЭК және ЕурАЗЭҚ шеңберінде интеграциялық процесстердің дамуы және күшеюі белгілі бір оң рөлді атқаратын болады. 2013 жылы өңірлік мемлекеттердің макроэкономикалық, ақша-кредит және валюта саясатын үйлестіру жөнінде жұмыс жалғастыратын болады.

3.2. Ақша-кредит саясатының трансмиссиялық механизмі

- Ағымдағы жағдай

Қазіргі кезде Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі құралдарының тізбесі айтарлықтай шектеулі. Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі өтімділікті алуды – қысқа мерзімді ноттардың эмиссиясы және депозиттерді тарту арқылы, өтімділікті беруді – қайта қаржыландыру қарыздары мен РЕПО операциялары арқылы жүзеге асыра алады.

Қаржы секторының дамуы өтімділікті неғұрлым тиімді реттеу қажеттігіне әкеледі. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Ұлттық Банктің рөлін күшейте түсуге және ақша нарығында өтімділікті неғұрлым икемді реттеуге мүмкіндік беретін жаңа құралдарды ендіретін болады.

Бұл жағдайда, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі үшін 2013 жылға ақша-кредит саясаты саласындағы негізгі басым бағыты әзірленуі мен ендіруінің бірінші кезеңі 2012 жылда басталған жаңа трансмиссиялық механизмін кезең-кезеңмен ендіру болып табылады. Бірінші кезеңде ең төменгі резервтік талаптары механизміне өзгерістер енгізілді, сондай-ақ пилоттық жоба шеңберінде 2005 жылы жүргізілуі тоқтатыла тұрған Қазақстан қор биржасында автоматты РЕПО секторындағы операциялар қайта басталды.

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі өтімділікті беру/алу бойынша тұрақты механизмдерге (кепілдік қамтамасыз ету, пайыздық мөлшерлемелер, беру механизмі бөлігінде), ашық нарықтағы операцияларға (жаңа құрал – қайта сату мүмкіндігімен бағалы қағаздарды сатып алу аукциондары ендірілетін болады) тәсілдерін өзгертеді.

Тұтастай алғанда жаңалықтардың мақсаты ақша-кредит саясатының трансмиссиялық механизмнің кредиттік арнасын белсенді ету және оның валюталық арнасының маңыздылығын төмендету болып табылады. Жаңа механизм экономиканың долларлануын, пайыздық мөлшерлемелердің құбылмалылығын, ақша нарығындағы алыпсатарлық құрамдас бөлігін төмендетуге және, салдары ретінде, өтімділікті реттеудің және тұтастай алғанда, ақша кредит саясатын жүргізу икемділігін және тиімділігін арттыруға ықпал етеді.

Жаңа механизмді іске асыру шеңберінде жүйелі тәуекелдерді талдауға ерекше назар аударылатын болады. Егер қаржы нарығында немесе оның жекелеген сегменттерінде туындайтын тәуекелдер барлық немесе көпшілік банктердің бірыңғай іс-әрекеттерімен көрініс алатын (мысалы, өтімділікке артық сұраныс немесе артық ұсыныс) күрделі сипатында болса, онда Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі жалпы тәуекел деңгейін төмендету мақсатында қолданылатын құралдарды икемді түзейтін болады.

Банк (банктер) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкінен тартқан ресурстар қаржы нарығының басқа сегменттеріндегі жағдайды «әлсіретуге» жіберілетін болса және ағымдағы экономикалық жағдайға байланысты емес пайыздық мөлшерлемелердің немесе айырбастау бағамының құбылмалылығының өсуіне әкелсе, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі осындай банк (осындай банктер) үшін өз операцияларына қатысуға шектеулер енгізетін болады.

Банк Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің өтімділікті қолдау құралдарына жиі жүгінген кезде осындай банкке Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын бақылау мен қадағалау комитеті тарапынан қосымша (жоспардан тыс) тиісті тексеру жүргізілуі мүмкін.

- Даму перспективалары: пайыздық саясат, ең төменгі резервтік талаптар механизмі, өтімділікті реттеу, қаржылық тұрақтылық механизмдері

Пайыздық саясат

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің пайыздық мөлшерлемелер саясаты валюта саясатының шараларымен келістірілетін болады. Ақша-кредит

саясатының трансмиссиялық механизмінің дамуына және бүкіл кірістілік қисығы бойынша нарықтық пайыздық мөлшерлемелері спрэдінің тарылуына қарай Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ішкі валюта нарығына қатысуы болашақта қысқаратын болады.

Жаңа құралдардың енгізілуін назарға ала отырып, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің пайыздық мөлшерлемелерінің дәлізі де өзгертін болады. Оның шектері тұрақты механизм операциялары бойынша мөлшерлемелерге сәйкестенетін болады (төменгі шегі – Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің депозиттері, жоғарғы шегі – тұрақты қол жетімді қарыздар).

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі пайыздық саясатты жүргізген кезде жаңа бағдар – 7 күндік мерзімі бар операциялардың негізінде есептелетін рұқсат етілетін ауытқу шектерімен базалық мөлшерлеме ендірілетін болады. Бұл ретте Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің пайыздық мөлшерлемелерді белгілеу және реттеу жөніндегі саясаты ұйымдастырылған және ұйымдастырылмаған нарықтарының әртүрлі сегменттерінде бағалық арбитраж үшін мүмкіндіктерді барынша азайтуға бағытталатын болады.

Перспективада ашық нарығы операциялары механизмдері және тұрақты қол жетімділік шеңберінде өтімділікті беру және абсорбциялау бойынша Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің пайыздық мөлшерлемелер жүйесін дамытуда ресми қайта қаржыландыру мөлшерлемесі көбінесе индикативтік рөл атқаратын болады. Ресми қайта қаржыландыру мөлшерлемесінің деңгейі жалпы ақша нарығындағы жағдайды көрсететін болады, бұл ретте нақты көрсетуде оң болып сақталады.

Ақша-кредит саясатының трансмиссиялық механизмі шеңберінде жаңа операцияларды және құралдарды ендіру өтімділікті басқарудың және реттеудің тиімділігін арттыруға, сондай-ақ ақша нарығында қаржы құралдары бойынша барабар кірістілік қисығын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

2013 жылы кірістілік қисығын құру мақсатында Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Қаржы министрлігімен бірлесіп мерзімдер бойынша салыстыруға болатын құралдар үшін ақша нарығында эталон (бенчмарк) ретінде Қазақстан Республикасының мемлекеттік бағалы қағаздар нарығын нығайту бойынша жұмыс жүргізуді ниеттеніп отыр.

2013 жылы Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Қазақстан Республикасының бағалы қағаздарының меншікті портфелін қалыптастыруды жалғастырады. Осы жұмыс шеңберінде ұзақ мерзімді кезеңде нарық қатысушыларынан қайталама нарығында Қазақстан Республикасының мемлекеттік бағалы қағаздары сатып алынатын болады.

Ең төменгі резервтік талаптар тетігі

2013 жылы Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі 2012 жылдың соңында енгізілген ең төменгі резервтік талаптардың жаңа тетігі банк секторының өтімділігіне әсер етуін талдайды.

Қорландырудың ұзақ мерзімді көздерін табуға мотивациялауды арттыру және қысқа мерзімді және алыпсатарлық операцияларды төмендету мақса-

тында, ең төменгі резервтік талаптардың нормативтерін өзгерту жөніндегі мәселе қаралады. Ең төменгі резервтік талаптардың қолданыстағы талаптарын талдау нәтижелерін және халықаралық тәжірибені ескеріп, резервтік активтердің трансмиссиялық функцияларын арттыру мақсатында, ақша-кредит саясаты тұрғысынан осы компонент нашар реттелетін болып табылатындықтан, ең төменгі резервтік талаптарды орындау кезінде теңгедегі қолма-қол қассаны қолдануды шектеу жөніндегі мәселе қаралады.

Өтімділікті реттеу

2013 жылы экономика дамуының қандай да бір сценарийі іске асырылуына байланысты Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі ақша нарығында теңгелік өтімділікті ұсыну немесе оны алып алу бойынша операцияларды жүргізеді.

Ақша нарығында артық өтімділік болуы жағдайында, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі өтімділіктің артығын сіңіруге және нарықтық тепе-теңдікті қалпына келтіруге бағытталған операцияларды өсіреді.

Өтімділіктің тапшылығы жағдайында Қазақстан Ұлттық Банкінің қысқа мерзімді ноттары бойынша айналыс мерзімі – 3 және 6 айды құрайды, артық өтімділікте – осы құралдардың сызбасы 9 айға дейін кеңейтіледі. Банктерден тартылатын депозиттер бойынша мерзімдер өзгеріссіз қалады да 7 күнді және 1 айды құрайды.

Ақша нарығында өтімділіктің тапшылығы туындаған жағдайда, өтімділікті ұсыну бойынша операциялардың мөлшері ұлғайтылады. Осы жағдайларда ең төменгі резервтік талаптарды орындау кезінде банктер теңгедегі өтімділікке сұранысты өсірулері мүмкін, ол, өз кезегінде, РЕПО және СВОП нарықтарда пайыздық мөлшерлемелердің өсуіне қысым жасайды. Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі пайыздық мөлшерлемелердің жалпы трендтеріне ықпал етумен ақша нарығында мөлшерлемелердің құбылмалығын шектеуге және олардың орташа деңгейін белгіленген пайыздық дәліз шегінде сақтауға ұмтылады.

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкінің банктерге өтімділікті ұсыну бойынша негізгі құралдары бағалы қағаздарды кері сату мен сатып алу бойынша аукциондар жүргізу болады. Бастапқыда бағалы қағаздарды кері сатумен сатып алу бойынша аукциондарда банктерге 2 апталық мерзімге өтімділік ұсынылады, яғни мерзімдер банктердің ең төменгі резервтік талаптарды орындау мерзіміне сәйкес келеді.

Бағалы қағаздарды кері сатумен сатып алу бойынша аукциондарда сауда-саттық объектісі ретінде Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі ең төменгі деңгейін белгілейтін кірістілік мөлшерлемесі болады. Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі кепілді қамтамасыз етудің ломбардтық тізімін қалыптастырады, онда жоғары өтімді қаржы құралдары, атап айтқанда Қазақстан Республикасының мемлекеттік бағалы қағаздары және басқа өтімді бағалы қағаздар енгізіледі.

Егер бағалы қағаздарды кері сатумен сатып алу бойынша аукциондарды жүргізу жағдайы өтімділікті ұсынуда тиімді тетік болса, онда оларды өткізу жиілігі артатыны, мерзімдерінің диапазоны кеңейтілетіні және Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі олардың пайдасына автоматты РЕПО секторында операцияларды одан әрі жүргізуден бас тартатыны жоққа шығарылмайды.

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі 2013 жылы тұрақты қол жетімдіктің тетігін жетілдіру бойынша, көбінесе, өтімділікті ұсыну бөлігінде жұмысты жалғастырады. Осы операциялар жекелеген банктердің өтімділікпен байланысты құрылымдық проблемаларын шешуге бағытталады деп және олар кеңейтілген кепілді қамтамасыз етумен жүргізіледі деп болжамдалады. Кредиттеудің тұрақты тетіктері бойынша мөлшерлеме базалық мөлшерлеменің жоғарғы шегі деңгейінде үстемеақыны қосып белгіленеді, алайда бағалы қағаздарды кері сатумен сатып алу бойынша аукциондардың мөлшерлемесінен төмен емес белгіленеді.

Тұрақты сипатына қарамастан, осы операциялар Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкіне оларға өтініш беру саны бойынша шектеуді көздейді (шектелген уақыт мерзімінде 3 реттен астам емес). Белгілі бір кезеңде қарыздардың осы түрін қайтадан беру туралы шешім осы қарызға өтініш берген банктің қаржылық жай-күйін зерттеуге негізделеді. Егер банктің қаржылық жай-күйін тексеру нәтижелері оның жай-күйі барынша тұрақсыз екендігін көрсетсе, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі соңғы инстанциядағы қарыз беруші ретінде берілетін және банкті қаржылық сауықтыруға бағытталған қарызды банкке беру (банк тиісті түрде өтініш берген кезінде) не банкке санкцияны қолдану туралы мәселені қарауы мүмкін.

Банк активтерінің құрылымын талдау кепілді қамтамасыз ету потенциалын кеңейту барынша шектелгенін көрсетеді. Өтімді мемлекеттік және басқа бағалы қағаздардың көлемі дағдарыс жағдайлары басталған немесе банк секторының өтімділігімен жүйелік проблемалар туындаған кезде банктердің сұранысын қанағаттандыруға жеткіліксіз болуы мүмкін. Осы мақсатта Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі банктерге нарықтық емес активтердің кепілімен өтімділікті ұсыну тетіктерін әзірлеу қажеттілігі жөніндегі мәселені қарайды. Осындай активтер ретінде жақсы кредиттік сапасымен берілген қарыздар бойынша банктердің талап ету құқықтары болуы мүмкін, яғни олар басымды түрде «стандартты» санатына жатқызылуы мүмкін.

3.3. Валюта саясаты

Валюта саясаты Қазақстан экономикасының ішкі және сыртқы бәсеке қабілеттілігінің арасындағы балансты қамтамасыз етуге бейімделген. Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ішкі валюта нарығына қатысуы экономиканың бұдан кейінгі тұрақты дамуына қажетті жағдайларды қамтамасыз ете отырып, барынша төмен болып қала береді.

Валюта саясаты экономиканы сыртқы күйзелістер мен импульстердің теріс әсерінен қорғаудың іргетасын қалай отырып, сондай-ақ қаржы нарығы-

ның тұрақтылығын сақтай отырып, әлемдік бағалардың, сыртқы сауда-саттық талаптарының өзгеруіне тепе-тең жағдайлар жасайтын болады.

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі нарықтық алғышарттармен берілетін айырбастау бағамы динамикасының жалпы трендін қалыптастыруға әсер етпестен, теңгенің айырбастау бағамының күрт көтерілуін бәсеңдету мақсатында интервенциялар жүргізуді жалғастырады. Бірінші және үшінші сценарийлерді іске асыру кезінде Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі алдымен шетел валютасын нетто-сатып алушы, ал екінші сценарийді іске асыру кезінде нетто-сатушы рөлін атқарады.

Ақша-кредит саясатының трансмиссиялық тетігін дамыту және пайыздық мөлшерлемелердің реттеушілік рөлін арттыру шамасы бойынша Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ішкі валюта нарығына қатысуы қысқаратын болады.

2013 жылы Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі болашақта Ресей Федерациясымен және Беларусь Республикасымен интеграциялық процестер шеңберінде Қазақстан Республикасының қабылдайтын міндеттемелерін ескере отырып, валюта саясатын жүргізу стратегиясының әртүрлі нұсқаларын талдайтын болады. Теңгенің айырбастау бағамын қалыптастыруға Ресей валюта нарығының әсерін зерделеу және бағалау бойынша талдамалық жұмыстарды жүргізу жалғасын табатын болады.

3.4. Экономиканың басымдық берілген секторларының ақша ресурстарына мұқтаждығын қамтамасыз ету шаралары

Банк секторының тұрақты түрде жұмыс істеуі, сондай-ақ кредиттік белсенділіктің өсуі Қазақстан Республикасының Үкіметі тізбесін бекітетін экономиканың басымдық берілген секторларын кредиттеу бойынша қолданыстағы мемлекеттік бағдарламаларды одан әрі дамытуға және кеңейтуге мүмкіндік береді.

Жинақтаушы зейнетақы қорларының банктер шығаратын теңгедегі орта мерзімдік облигацияларды сатып алуы арқылы нарықтық қағидаттардағы банктерді қайта қаржыландыру тетіктерін құру мүмкіндігі жан-жақты зерттелетін болады. Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің аталған тетіктерді іске асыруға қатысуы банктерді және жинақтаушы зейнетақы қорларын макропруденциалық реттеудің бағыттарын айқындау бөлігінде жанама сипатқа ие болады.

Аталған тетіктерді табысты түрде іске асыру инвестицияларды экономиканың нақты секторына ауыстыру арнасы ретінде қаржы нарығын дамыту үшін импульс беруі және экономиканың басымдық берілген салаларын орта мерзімді қаржыландыру көздерімен қамтамасыз етуі мүмкін.

3.5. Банктердің баланстарын тазалау шаралары

Нақты экономиканы ұзақ мерзімді кредиттеуді кеңейту басқаларымен қатар, банктердің кредиттік портфелінің сапасымен шектелді, өйткені жұмыс

істемейтін қарыздардың жоғары үлесі¹ банктерді провизиялардың айтарлықтай сомасын қалыптастыруға мәжбүрлейді.

Банктер активтерінің төмен сапасы проблемаларын шешу мақсатында Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі «Проблемалық кредиттер қоры» еншілес АҚ (ПКҚ) құруды, банктердің күмәнді және үмітсіз активтерді сатып алатын еншілес ұйымдарды (КАБҰ) құруы бойынша қажетті нормативтік құқықтық базаны қалыптастыруды, сондай-ақ 2011-2012 жылдар кезеңінде үмітсіз берешекті кешіру тәртібін жеңілдететін тетікті ендіруді қамтитын шаралар кешенін іске асырды.

2013 жылы активтерді ПКҚ мен КАБҰ-ға берудің негізгі мөлшері орын алады деп күтілуде. Оның үстіне Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі қолданыстағы заңнамаға банктің 2013 жылға үмітсіз берешекті кешіру кезінде провизияларды қалпына келтіруден түскен кірістерге салық жеңілдіктерінің қолданылу мерзімін ұзартуды, сондай-ақ активтерді КАБҰ-ға беру кезінде салық салу тәсілдерін қайта қарауды көздейтін түзетулер қатарына бастамашы болды.

Әкімшілік ынталандыру мақсатында 2013 жылдан бастап ертерек ден қою шаралары шеңберінде банктердің несие портфеліндегі жұмыс істемейтін қарыздар үлесіне 2013 жылғы 1 қаңтардан бастап 20%-дан аспайтын және 2014 жылғы 1 қаңтардан бастап 15%-дан аспайтын шекті мән ендіріледі. Банк белгіленген шекті мәндерден асырған жағдайда үмітсіз берешекті есептен шығаруды, кешіруді, активтерді КАБҰ-ға беруді, сондай-ақ қарыздарды ПКҚ-ға сатуды қоса алғанда, реттеуші банктің «тазарту» құралдарын қолдану бойынша іс-әрекеттерінің жеткіліктілігін бағалай алатын іс-шаралар жоспарын әзірлеуі және оны Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкімен (Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын бақылау мен қадағалау комитетімен) келісуі тиіс. Жоспарды орындамау тәуекелі банкке және (немесе) оның акционерлеріне ертерек ден қою шараларын, ықпал ету шараларын және (немесе) санкциялар қолдануға байланысты болады.

¹ Негізгі борыш және/немесе 90 күннен астам есептелген сыйақы бойынша мерзімі өткен төлемдері бар қарыздар үлесі 2012 жылғы қазан айының аяғында 30,9%-ды, ал біртекті кредиттер бойынша құрылған провизияларды есептегенде, 5-санатты күмәнді және үмітсіз ретінде жіктелген қарыздар 36,7%-ды құрады

АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫНЫҢ НЕГІЗГІ КӨРСЕТКІШТЕРІНІҢ 2013 - 2015 ЖЫЛДАРҒА АРНАЛҒАН БОЛЖАМЫ

БІРІНШІ СЦЕНАРИЙ

(кезең аяғында)

	2012		2013	2014	2015
	факт*	баға			
Инфляция, жылдық көрсетуде %	6,0	7,0	6,0-8,0	6,0-8,0	6,0-8,0
Ақша базасы, млрд. теңге	2 890	2 963	3 433	3 941	4 580
Ақша массасы, млрд. теңге	10 465	10 932	12 690	14 590	16 961
Резиденттердің депозиттері, млрд. теңге	9 086	9 432	10 949	12 589	14 622
Экономикадағы кредиттер, млрд. теңге	9 738	9 851	11 257	12 855	14 771
Экономиканы монеталандыру деңгейі, %	36,5	34,6	34,7	34,6	34,6

ЕКІНШІ СЦЕНАРИЙ

(кезең аяғында)

	2012		2013	2014	2015
	факт*	баға			
Инфляция, жылдық көрсетуде %	6,0	7,0	6,0-8,0	6,0-8,0	6,0-8,0
Ақша базасы, млрд. теңге	2 890	2 963	2 931	3 112	3 335
Ақша массасы, млрд. теңге	10 465	10 932	10 649	11 365	12 170
Резиденттердің депозиттері, млрд. теңге	9 086	9 432	9 247	9 848	10 546
Экономикадағы кредиттер, млрд. теңге	9 738	9 851	9 685	10 127	10 739
Экономиканы монеталандыру деңгейі, %	36,5	34,6	34,1	34,2	34,2

ҮШІНШІ СЦЕНАРИЙ

(кезең аяғында)

	2012		2013	2014	2015
	факт*	баға			
Инфляция, жылдық көрсетуде %	6,0	7,0	6,0-8,0	6,0-8,0	6,0-8,0
Ақша базасы, млрд. теңге	2 890	2 963	3 671	4 380	5 300
Ақша массасы, млрд. теңге	10 465	10 932	13 648	16 331	19 842
Резиденттердің депозиттері, млрд. теңге	9 086	9 432	11 699	13 994	17 003
Экономикадағы кредиттер, млрд. теңге	9 738	9 851	11 985	14 197	17 157
Экономиканы монеталандыру деңгейі, %	36,5	34,6	34,7	34,8	34,9

* - 2012 жылғы қаңтар-қазан

** - 2012 жылғы қаңтар-қыркүйек